

KÁLMÁN JÁNOS (SZERK.): *A PÉNZÜGYI JOG ALAPINTÉZMÉNYEI* (BUDAPEST: ORAC 2022) 752.

<https://doi.org/10.51783/ajt.2025.3.10>

Egy egész jogág szereplőit bemutató hiánypótló kötetet vehet kezébe az olvasó, amely részletezettségénél és terjedelménél fogva is kiérdemli az enciklopédikus jelzőt. A kötet elkészítésére alkotóközösség jött létre, melynek a hazai pénzügyi jog kiemelkedő oktatói, kutatói a részesei, akik nyolc egyetem munkatársai. A szerzők a szakterületüket érintő részeket készítették el, ez azonban nem jelent eltérő minőséget és stílust. A kötet kohéziós ereje tetten érhető, és a magas szakmai színvonal, illetve részletezettség sehol nem szenved csorbát. A lektorok személye (Halász Zsolt, Horváth M. Tamás, Várnay Ernő) garantálja, hogy napjaink legátfogóbb pénzügyi-intézményi leíró kötetét tanulmányozhatja a szakember, joghallgató és érdeklődő közönség egyaránt.

A szerkesztő, Kálmán János bevezetője szerint a kötet célja és tartalma három sarokpont közé csoportosítható. Egyrészt a tudományos munka szintéziseként fogható fel. Másrészt a pénzügyi jogi oktatás szereplőinek széles körű együttműködésére épül, harmadrészt az oktatásban is felhasználható komplex, rendezett leírását kívánja adni a pénzügyi jogágnak mint jogágnak. Elsősorban szakkönyvként tekintenek rá a szerzők, de szándékuk szerint az oktatásban is hasznosítható kézikönyvet alkottak meg.

A könyv célul tűzi ki azt, hogy a pénzügyi jog horizontális és vertikális szinten szerteágazó szabályozását

átfogóan, tudományos igénnyel, rendszerező módon dolgozza fel. Alapvetően két részre bontva kívánja ezt a feladatot elvégezni: egyrészt a fiskális (költségvetési és adójog), másrészt a nem fiskális (monetáris és a pénzügyi piac joga) jogot tárgyalja.

A kötet célja nem a technikai szintű tételes jogi rendelkezések rendszerezése, hanem az egyes pénzügyi területek elméleti, elvi és dogmatikai alapjainak összefoglalása, elérve ezzel azt, hogy hosszabb távon hasznosítható és pénzügyi jogi területeken alkalmazható ismereteket és elméleti segítséget nyújtson a bonyolult és többszintű joganyagban való biztonságos eligazodáshoz.

A könyv reagál a pénzügyi jogi szabályozás átalakulására, mivel hangsúlyosan megjelenik benne a nemzetközi pénzügyi jog, az európai uniós, valamint a nemzetközi jogalkotás rendszere, egymásra való hatása. A kötet alapvetően dogmatikai-elméleti jellegű, azonban – ahol ennek jelentősége van – az „élő” joggyakorlat bemutatására is törekszik.

A kötet öt fő részből áll, amelyek a pénzügyi jog területeinek fő alegységeit jelenítik meg. Minden részegység végén tekintélyes irodalomjegyzék található, amely segíti az olvasót az egyes kérdésekben való további elmélyedésben.

című fejezet pontos és körülhatárolt kiindulópontját adja a szakterület feldolgozásának. Az elsőként tárgyalt kérdés ennek megfelelően a köz- és magán-pénzügyek elhatárolása, valamint a

pénzügyi jog fogalmának és rendszerének vázolása. A tézis megfogalmazása a következő: a pénzügyi jog az állam pénz- és vagyongazdálkodásának szabályozási együttese, amelyen belül elkülöníthetünk közkiadási (költségvetési) jogot és közbevételi(adó-)jogot, a monetáris irányítási jogot és a nemzetközi pénzügyi jog területét. (29. o.)

A pénzügytan és pénzügyi jogtudomány gyökereit a fejezet szerzői az angolszász közgazdaságtani megközelítésben és a német hagyományokon alapuló közösségi szükségletekét viselt állami felelősségben mutatják ki. A nemzetközi pénzügyi jog fejlődésének mozgatórugója viszont nem annyira az államok közötti egyeztetés, hanem az üzleti élet, a kereskedelmi gyakorlat. (50. o.)

A jogág feltérképezésének nélkülözhetetlen kellékei a jogi források ismerete. A fejezetben ismertetőt találunk az alkotmányos jelentőségű forrásokról, az adótörvényekről, az alkotmányos keretekről, a közpénzre vonatkozó jogi szabályozásról.

A kötet legszélesebb része a közpénzügyi rendszer jogát elemzi összetetten és igen nagy terjedelemben. (55–379. o.) Ebben a részben – a többitől eltérően – nem a fejezet végén található a szakirodalomjegyzék, hanem az egyes részegységek lezárásánál. Ez könnyebb kereshetőséget és nagyobb átláthatóságot jelent az olvasó számára.

Az alapvető fogalmak (közfeladat, közszektor, közpénzügy stb.) körülírását követően a szerzők egy nagyobb rendszer részeként írják körül a közpénzügyi rendszert. Az Európai Unió gazdaságpolitikai koncepciója és az Európai Unió költségvetési joga a kiindulópont, és ez helyezi tágabb kontextusba a hazai szabályozást.

A költségvetés és államháztartás jellemzésénél kitér a kötet arra, hogy ezen területek hatékony, eredményes és szabályos kezelését és hasznosítását a társadalom kiemelt figyelemmel kíséri. Korunk válságjelenségei (a túlköltekezés, a fenntarthatóság problémája, az adósság növekedése, a bankválságok) tükrében ez a figyelem tovább erősödik. (130. o.) A könnyebb érthetőséget változatos táblázatok segítik, így például az államháztartás alrendszeréről és szervezeteiről (133. o.), a közszektor szerkezetéről (134. o.). Az államháztartás alapelveit is áttekintő táblázat ismerteti (142. o.), melyek kifejtése a következő részegységben található.

A költségvetés fogalmának meghatározását követően a szerzők áttérnek a költségvetés és annak tervezési, végrehajtási folyamatára. Ismertetik a költségvetés részeit (156. o.) és a központi költségvetés tartalmát (157. o.), valamint a helyi költségvetés részeit (159. o.). A helyi önkormányzatok kötelező feladatait és ennek részletszabályait a 3. számú kitekintés tartalmazza. (161. o.)

A kötet ezen részében több kitekintés is olvasható, melyek eltérő szempontrendszer alapján vizsgálnak jogi relevanciával is bíró gazdasági jelenségeket. Így érdeklődésre tarthat számot például annak a problémának a taglalása, hogy fel kell-e teljesen számolni az államadósságot (169. o.), vagy hogy hogyan definiálhatók a deficitfogalmak. (174. o.) A költségvetési szervek sajátosságainak meghatározása a gazdasági társaságokkal való összehasonlításban történik (179. o.), és itt mutatják be a szerzők mindazt, amit a költségvetési szerv alapításáról, működéséről és megszüntetéséről tudni érdemes.

A következő nagy egység az államháztartás ellenőrzésének szabályozását vizsgálja. A pénzügyi ellenőrzést a szerzők két megközelítésben vizsgálják: technikai, eljárásalapú megközelítésben, illetve az eljárás tartalmi, általános céljainak megragadásával. Különbséget tesznek az ellenőrzés típusainak meghatározásánál az érdekeltek alapján, időbelisége és tárgya alapján. (198. o.) A tételes jogi szabályozás értelmezése kiterjed a magyar közpénzügyi kontrollrendszerre (számvevőszéki ellenőrzés, kormányzati ellenőrzés, kincstári és adóhatósági ellenőrzés), valamint az Európai Unió ellenőrzési szakhatóságainak ellenőrzési tevékenységére. Végül a közpénzügyi rendszer következő elemeként taglalja a kötet az államadósság pénzügyi jogát, a nemzeti vagyon és vagyongazdálkodás rendszerét.

Az állami pénzügyek következő eleme az államadósság pénzügyi joga (II/12. rész), amely fejezet az államadósság fogalmát és az államadósság kezelés intézményi oldalát dolgozza fel. Ezt követi a nemzeti vagyon és a vagyongazdálkodás rendszerének elemzése.

A 14. fejezet az állami pénzügyek rendszerével foglalkozik, amely az adózás kérdéseit tárgyalja. Az alapfogalmak meghatározása különösen nagy hangsúlyt kap. Több megközelítést olvashatunk az adó, adóügyi jogviszony, adózás, adóztatás fogalmának meghatározására. A szerzők az adóztatást folyamatként közelítik meg, és ehhez kapcsolják a klasszikus és modern adóztatási alapelveket. (276. o.) A fejezet külön tárgyalja a rendes és rendkívüli adók fajtáit, de elvégzi a központi és helyi adók csoportosítását is. Az adózáshoz kapcsolódó jogellenes magatartások (adókikerülés, adókijátszás, adócsalás) vizsgálata, valamint az

európai adójog részletszabályai zárják a fejezetet.

Az adózás anyagi jogi elemei azonban egy adóigazgatási eljáráson keresztül valósulnak meg, melyet a II/16. fejezet tárgyal. Az alapelvek elemzését az adókötelezettség tartalmi elemeinek meghatározása követi. Különös alapossággal tárgyalja a kötet az egyes elemek (bejelentési kötelezettség, bevallási kötelezettség, adófizetési kötelezettség stb.) megvalósulását és az ezekhez kapcsolódó ellenőrzési folyamatokat, valamint a szankciórendszert.

A kötet harmadik fejezete a monetáris rendszer jogát járja körül, és a pénz fogalmának elemzésével indul (381. o.), melyet a modern gazdaság működésének alapját képező társadalmi intézményként láttat. Kitér a közgazdaságtudományban használt funkcionális definícióra, de a szociológiai és a jogtudományi értelmezés sem marad el. A monetáris intézményrendszer elemzése a Központi Bankok Európai Rendszerével és az Európai Központi Bank ismertetésével kezdődik, majd áttér a Magyar Nemzeti Bank céljának, feladatának, eszközeinek és szervezetének ismertetésére. (430. o.) A fejezet a pénzforgalmi szabályozók és a virtuális fizetőeszközök bemutatásával zárul.

A negyedik fejezet a pénzügyi piac fogalmának, szerkezetének meghatározásával kezdődik. A pénzügyi szervezetek rendszert és szabályozását a szerzők uniós jogi aspektusból is tárgyalják a befektetők, a biztosítók és a pénztárak szempontjából. Külön pontban tárgyalja a kötet a pénzügyi fogyasztóvédelem alapjait és eszközrendszerét. E körben hangsúlyos, hogy az általános fogyasztóvédelmi szabályok esetén is ki kell emelni a közszolgáltatás területén

érvényesülő normákat és a piacfelügyeleti normákat. (606. o.) A fogyasztóvédelemről szóló részben a szerzők elemzik az ügyfelek védelmét, a fogyasztóvédelmi ellenőrzést, az alternatív vitarendezést és a közérdekű igényérvényesítést.

A pénzügyi felügyeleti rendszer ismertetése az uniós szabályozókkal kezdődik, majd a Magyar Nemzeti Bank felügyeleti hatásköreiről és eljárásairól esik szó. Itt két aspektust is vizsgálnak a szerzők: a makroprudenciális és mikroprudenciális hatósági szerepkört.

A fejezet következő része a válságkezelés uniós és hazai eszközrendszerét ismerteti, kitérve az Európai Stabilitási Mechanizmusra és az Egységes Szanálási Alapra. Végül a pénzügyi magánjog területét ismerhetjük meg, különösen a hitelezési-, valamint a számlaszerződéseket, a biztosítási és a befektetési szerződéseket.

Az alapintézmények körében utolsónként tárgyalt számvitel jelentőségét – visszautalva *A számvitel nagy kézikönyvére*¹ – így foglalja össze a kötet: „A számvitel olyan szabályok, módszerek, eljárások rendszerbe foglalt összessége, ami tartalmazza a könyvvizetést, bizonylatolást, leltározási kötelezettséget, az értékelést, valamint a beszámolást.” (723. o.) A számviteli jog rendszerének és szabályozásának áttekintése mellett az alapelvek elemzése a következő felosztás szerint történik: tartalmi alapelvek, kiegészítő alapelvek, formai alapelvek, valamint a számviteli törvényben nem nevesített alapelvek. A fejezetet a beszámolási és könyvvizetési kötelezettség, valamint a számviteli szolgáltatások és a felelősségi kérdések ismertetése zárja.

Szabó Éva*

¹ KARDOS Péter – SZAKÁCS Imre – TÓTH Mihály (szerk.): *A számvitel nagy kézikönyve 2013* (Budapest: Wolters Kluwer 2013).

* PhD-hallgató, Széchenyi István Egyetem, Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, 9026 Győr, Áldozat u. 12.; bíró, Győri Törvényszék, 9021 Győr, Szent István út 6. E-mail: evaszabo1026@gmail.com.